

Mituri electorale postdecembriste

■ ALFRED BULAI

[National School of Political Studies and Public Administration]

Abstract

The article analyzes some of the political and electoral myths of the post-communist transition, myths that have occupied the political agenda and the public debate throughout this period. Myths are seen as simple or complex narratives that have an explanatory and justificatory function in relation to social life, focused on Romanian society's problems. They define and legitimize a certain way to solve them and guides the development of society on the basis of some axiomatic principles. The article analyzes such myths, older or more recent, such as the myth of changing the electoral system, the myth of renewing the political class, the myth of the fundamental power of the referendum, the myth of the reform of the state, or of the constitutional amendments. The proposed analysis highlights the negative effects of using myths as instruments of the political and social changing on public policies and more generally on governance, and also the long-term harmful effects of the use of myths in defining political vision and Romania's governmental development strategies.

Keywords

electoral myth; elections; reform

În urmă cu un sfert de secol ne aflăm într-un moment dramatic al istoriei noastre. Decembrie 1989 aducea România în prim planul știrilor internaționale prin evenimentele dramatice și totodată sângeroase care aveau loc, în principal, în București și în alte câteva orașe. Spre deliciul audiențelor internaționale, acele momente au fost botezate ca fiind prima revoluție transmisă în direct la televiziune. Desigur, contextul era acela al unor schimbări politice majore în tot Estul Europei, doar că în România comunismul avea să cadă doar un pic mai târziu față de celelalte țări foste comuniste, dar și cu mai multă violență. Indiscutabil, schimbările produse odată cu 22 Decembrie 1989 au fost fundamentale, iar din acest motiv, am putea vorbi de o revoluție. Dacă ne gândim însă la desfășurarea acelor evenimente, cu siguranță putem pune multe semne de întrebare față de spontaneitatea, dar mai ales asupra caracterului lor popular. Din aceste motive, mulți ani după 1989 dezbaterile publice au fost polarizate în jurul unei întrebări esențiale privitoare la definiția acelor evenimente: A fost o revoluție sau o lovitură de stat? Treptat, odată cu schimbarea generațiilor, s-a pierdut această temă de interes, ca și altele din acele momente, singurul fir călăuzitor care a rămas în toată această perioadă fiind doar ideea tranziției. Trebuie să spunem încă din acest moment că multe din temele politice

care au fascinat populația în anii 90, legate de revoluție, de evenimentele care au precedat-o, de teroriști, ca și de evenimentele care au urmat, în 15 martie la Târgu Mureș, în aprilie - mai în Piața Universității din București, în 13-15 iunie 1990 sau în septembrie 1991 nu au fost niciodată soluționate acceptabil pentru public¹. Din păcate, majoritatea temelor de mare interes public din societatea românească, care au preocupat sau preocupă populația, ocupând perioade mari de timp locuri centrale în agenda publică, nu sunt de fapt niciodată suficient rezolvate². Temele majore ale agendei publice nu ajung de regulă în România la un deznodământ, ele sunt doar uitate. Memoria socială este cea care ne eliberează de presiunea firească de a căuta răspunsuri, prin simplul mecanism al uitării. Trebuie să spunem că aceasta este o caracteristică importantă a scenei noastre publice, care contribuie la fabricarea unor explicații de tip mitic și vom dezvolta această perspectivă în acest articol.

La nivelul societății românești, în spațiul public, tranziția a fost definită de la bun început cumva artificial. Există la începutul anului 1990 un fel de pudoare de a vorbi de capitalism. Din acest motiv tranziția nu a fost definită inițial ca o trecere de la comunism la capitalism, ci ca o trecere de la dictatură la democrație³. Evident, termenul democrație era unul mai permisiv pentru că, la urma urmei, și comuniștii vorbeau de democrație, deci cumva se putea susține ideea (real susținută în epocă) că Ceaușescu a fost dictator, dar sistemul socialist ar fi putut fi democrat dacă nu ar fi fost el. Pe de altă parte, mai ales după primele manifestații în care s-a strigat pentru prima dată Jos Comunismul (12 ianuarie 1990), tranziția a fost definită și ca trecere de la comunism la democrație. Desigur, o definiție care a avut efecte nocive mulți ani în România pentru că ea sugerează indirect că regimul economic de tip capitalist este cumva de la sine și unul democratic. De aici una din temele majore ale anilor 1990: cea a rezolvării marilor probleme de tip politic ale societății românești prin privatizare. Acesta a fost cel mai important mit al acelor ani: ideea că privatizarea rezolvă marile probleme ale societății românești, indiferent care ar fi ele.

Ne întoarcem la titlul pe care l-am propus. Folosim termenul mit în sensul unei scheme narative (simple sau complexe), care la nivelul cunoașterii comune impune anumite justificări, explicații și valorizări ale proceselor și fenomenelor sociale. Este vorba de o funcție justificativ explicativă și implicit prescriptivă pe care o au toate miturile⁴. Termenul de mit pe care îl utilizăm nu are o dimensiune peiorativă, el sugerează doar un anumit mod de funcționare a cunoașterii comune care privește analiza vieții sociale. Toate aceste mituri funcționează la nivelul cunoașterii comune doar pentru că au fost și sunt promovate în spațiul public prin media de către liderii de opinie. Miturile au la bază o serie de valori și de principii care descriu, explică și justifică un anumit mod de funcționare a societății și, totodată, definesc polar realitatea în termeni de bine și rău, corect și incorect. Ca orice mit, miturile de tip politic sau electoral definesc, atât problemele (răul social sau politic) și cauzele lor, cât și, modul în care putem să rezolvăm aceste probleme. Miturile ne oferă astfel un mod de înțelegere a lumii în care trăim, mod care are întotdeauna o funcție acțională și instrumentală în raport cu această lume.

Dimensiunea mitică a oricăror explicații oferite publicului are o serie de dezavantaje. În primul rând explicațiile oferite au întotdeauna o valoare ideologică

1 Vezi Dorel Abraham, „O perspectivă sociologică asupra fenomenului Piața Universității și evenimentelor din 13-15 iunie 1990”, *Sociologie românească*, 5-6 (1990): 483-493; Cristea Romulus, *Piața Universității 1990*, (București: Foc Filocalia & Karta Graphic) și Irina Nicolau (coord.), *Piața Universității*, (București: Nemira, 1997)

2 Gheorghe Gabriela și Adelina Huminic, „Istoria mineriadelor din anii 1990-1991”, *Sfera Politicii* 67 (1999): 25-35

3 Alfred Bulai, *Mecanismele electorale ale societății românești*, (București: Paideia 1999)

4 Leszek Kolakowski, *Prezența mitului*, traducere de Constantin Geambașu, (București: Curtea Veche, 2014)

referențială (care ține de spațiul valoric pe care ele se bazează), care este mascată, ele fiind considerate adevăruri obiective, adesea fiind prezentate chiar într-o formă pretins științifică. În general, miturile politice își propun doar secundar descrierea și explicarea unei anumite realități, ele fiind mai degrabă preocupate de justificarea unei anumite stări de lucruri sau a unor acțiuni⁵. Mitul ne spune întotdeauna cum trebuie să fie lumea, chiar și atunci când el ne răspunde la întrebarea de ce este lumea într-un fel sau altul. Mitul nu se bazează pe încercarea de a analiza obiectiv realitatea, el lucrând cu postulate care sunt, firesc, dincolo de orice analiză. Miturile au un rol important în funcționarea oricărei societăți, dar sunt destul de ineficiente, sau chiar dăunătoare atunci când vrem să instrumentăm politic și guvernamental schimbarea socială bazându-ne pe ele.

În România postdecembristă, au existat numeroase mituri: mitul privatizării ca soluție la marile probleme ale societății, mitul pieței libere, mitul Uniunii Europene, iar mai nou miturile reformei statului, al regionalizării sau al schimbării Constituției. De ce vorbim de mituri în aceste cazuri? Pentru simplul motiv că toate aceste teme sunt văzute și definite ca instrumente universale ale schimbării societății românești, ca soluțiile panaceu la oricare dintre problemele noastre majore. La baza tuturor acestor mituri stă însă un mit arhetipal am putea spune, mitul schimbării. Era firesc cumva un astfel de mit, potrivit căruia orice schimbare este bună, pentru că este schimbare. Comuniștii, în spiritul modernității, ne-au propus și ei ideea de schimbare, care, mai mult, era chiar planificată și controlată. Momentul marilor schimbări de acum 25 de ani a însemnat, evident, o valorizare aproape paroxistică a ideii de schimbare. Pare astfel firesc ca orice Guvern și orice ministru din ultimul sfert de secol să își propună înainte de orice schimbarea cu orice preț, indiferent dacă un sistem sau o instituție funcționează normal și, oricum, chiar dacă ar exista suspiciunea unor disfuncționalități schimbarea este propusă, de regulă, înainte ca cineva să analizeze într-o formă oarecare sistemul care ar trebui schimbat.

Forma principală sub care a funcționat acest mit este cea a reformelor. Ideea de reformă a devenit o valoare axiomatică a politicii românești. Este drept, ea are o vechime importantă în istoria noastră și indiscutabil nu ne aparține. Valoarea mitică a reformelor se leagă la noi de caracterul lor axiomatic, de faptul că orice trebuie schimbat fundamental pentru că, apriori, orice funcționează prost. Din aceste motive, alături de lucruri care ar fi trebuit probabil schimbate, în societatea românească au fost schimbare enorm de multe lucruri doar pentru că s-a plecat programatic de la această teză. Spre exemplu, am avut în această perioadă o pleiadă de reforme ale învățământului care s-au bazat pe un amalgam de măsuri, de regulă copiate fără logică din alte sisteme, am privatizat pe bandă rulantă economia, am schimbat de nenumărate ori principiile fiscalității, ale mecanismelor economice, sau ale sistemului de protecție socială. Singura coerență majoră în sistem și doar în anumite sectoare a fost dată de constrângerile și adeseori presiunile date de afilierea noastră la spațiul Uniunii Europene. În rest, majoritatea schimbărilor au fost fundamentate pe modele mitice diferite, nu pe analiza obiectivă a mecanismelor sociale.⁶

România este țara începuturilor. La noi demnitarii încep întotdeauna „adevăratele reforme” în domeniul lor de activitate. Ca în vremea lui Bogdan Vodă avem politic o apetență pentru „descălecat”. Vrem să întemeiem noi instituții, „adevăratele schimbări” ale sistemului, orice ministru ctitorește reforma domeniului său, pentru că doar cu el sau ea începe schimbarea. Desigur, nimeni nu încheie ceva pentru că mai devreme sau mai târziu un alt ministru va veni și va face același lucru. Va începe adevărata sa reformă.

5 Dan Nimmo, *Subliminal politics: myths and mythmakers in America*, (Prentice-Hall, 1980)

6 Alfred Bulai, „Power, Knowledge and Interest. The Three-dimensional Model of Good Governance”, *European Journal of Science and Theology* /vol 8 suppl 1/2012A ISSN 1841-0464

Este evident că am dat o tușă specială în această descriere, dar numai pentru a sublinia mecanismul intern care conduce la o astfel de situație. Acest mecanism este dat de dimensiunea mitică prin care gândim schimbarea socială și, mai general, administrarea societății. Miturile sunt simple credințe și evident putem crede în multiple mituri. Dimensiunea lor ideologică este firească. Din acest motiv miturile fac casă bună cu politica. Guvernarea însă presupune nu doar o dimensiune ideologică, ci și analiza corectă a realității. Ideologia intervine cu siguranță în definirea mecanismelor schimbării, dar nu ar trebui să fie prezentă și în definirea realității care se dorește a fi schimbată. Altfel spus, ideologia valorizează și implicit prioritizează instrumentele intervenției politice, dar nu poate fi lăsată să definească problemele de la nivelul realității. Să ne gândim, spre exemplu, la cazul unui mecanic auto care are în față un autoturism al cărui șofer se plânge că aude o anumită bătaie la una dintre roți. În mod normal, un mecanic testează cu ajutorul unor instrumente posibile defecțiune, el poate merge la rândul lui cu mașina, poate desface anumite piese, are oricum o anumită metodologie de testare pe care o utilizează. Intervenția lui se bazează pe o diagnoză care poate fi mai bine sau mai prost făcută, dar intervențiile sale se bazează pe ea. Să ne închipuim acum un mecanic auto care ar acționa pe baza unor mituri despre defecțiunile mașinilor sau despre modul lor de funcționare. Un astfel de mit ar putea spune că șoferii blonzi au gărgăuni în cap și aud sunete și că, de fapt, mașinile lor nu au nimic, sau că orice mașină de un anumit tip are o problemă întotdeauna cu puntea pentru că nemții sau japonezii nu știu să le facă. Alt mit ar putea spune că mașinile negre sunt mai expuse la radiații și se încălzesc mai mult, iar din acest motiv li se strică anumite piese. Putem însă la fel de bine să gândim mitul conform căruia Dumnezeu hotărăște, dând semnale prin sunete imaginare despre iminența unui accident, ori că mașinile atrag atenția, în felul lor, că am condus băuți la volan și evident se poate continua. Dar să mergem acum mai departe și ne închipuim că mecanicul nostru a terminat programul și trebuie să plece acasă, iar munca lui va fi continuată de un alt coleg. Să ne gândim la ce s-ar întâmpla în cele două cazuri. În primul, pe baza aceleiași diagnoze, acceptate metodologic de toți mecanici, șansa să se continue reparațiile într-un mod coerent este foarte mare. În al doilea caz, probabilitatea să avem exact același mit și aceeași gândire asupra modului de operare este foarte mică. Cel mai probabil, noul mecanic, pe baza propriului mit și a propriului mod de a gândi schimbarea pe care trebuie să o facă va prefera să înceapă o nouă reparație, nu să o continue pe cea începută deja.

Prin urmare miturile politice sunt scheme narative elaborate mai mult sau mai puțin complex, într-o formă teoretică sau ne-teoretică prin care se propun justificări ale unei anumite ordini sociale, sau ale principiilor și mecanismelor de schimbare a unui sistem politic sau social. Ele au întotdeauna un conținut ideologic, deși de cele mai multe ori el nu este asumat în mod manifest. Miturile politice funcționează în societate ca și credințe despre cum anume trebuie condusă o comunitate, o organizație sau societatea în ansamblu ei. Miturile electorale sunt un tip particular de mituri politice care privesc modul în care este gândit mecanismul electoral al exercitării votului. Valoarea mitică este ușor de recunoscut prin faptul că narațiunile despre cum trebuie condusă o societate sunt prezentate în termeni prescriptivi, axiomatici și ca soluții universale pentru aproape tot ce este definit public ca fiind o problemă socială. Desigur, soluțiile propuse de mituri pot fi în sine benefice în anumite contexte și anumite cadre particulare de organizare socială. Altfel spus, funcția prescriptivă a miturilor politice nu exclude în mod obligatoriu eficiența soluțiilor propuse în baza unor astfel de credințe. Gândirea mitică a vieții sociale poate oferi uneri și soluții viabile. Mai mult, în unele cazuri, la baza miturilor politice stau anumite teorii politice, sociologice, economice, sau diverse cercetări care pot furniza anumite date de plecare care pot fi cât se poate de corecte. De regulă însă, astfel de elemente sunt doar invocate și nu utilizate real în construcția explicațiilor oferite de aceste narațiuni.

Care sunt însă miturile electorale despre care vorbim? De departe, cel mai important mit electoral este cel al tipului de sistem electoral. Altfel spus, este vorba de credința că un anumit tip de sistem de organizare al alegerilor este în stare să reformeze clasa politică și să asaneze moral și legal sistemul politic din România. Mai mult, tacit este prezentă adesea și idea că nivelul de competență al politicienilor ar putea să crească doar prin faptul că schimbăm tipul de sistem electoral.

Un alt mit, care s-a impus în ultimii ani este cel al asanării scenei politice de către instituțiile juridice, în speță este vorba în primul rând de parchet și de DNA. S-a inoculat idea, și a fost asumată totodată public, că mecanismul politic, inclusiv al alegerilor electorale, ar putea fi „vindecat” prin campaniile duse de diferitele tipuri de parchete împotriva politicienilor. Mai mult, asanarea fraudei electorale prin acțiuni diverse, inclusiv intimidări sau chiar arestări, în special după referendumul din 2012, a căpătat o formulă mitică, având o mare susținere publică astăzi. În mod concret, justiția este văzută ca organism salvator, ca instrument al moralizării scenei politice, inclusiv al eliminării corupției electorale.

În fine, legat de aceste mituri, avem și mitul reorganizării statului, cu accentul major pus asupra problemei regionalizării, aceasta fiind văzută ca singurul instrument viabil al dezvoltării. Mai mult, s-a argumentat adesea că marile noastre probleme, inclusiv absorbția redusă a fondurilor europene se datorează formei depășite de organizare teritorială pe care o avem în România. Noua formă de organizare sugerată în dezbaterile publice presupune și ea un alt reper mitic la fel de important: descentralizarea. Ideea descentralizării ca soluție la marile noastre probleme sociale a determinat de altfel și schimbarea legii electorale în 2008 astfel încât președinții de Consilii județene să fie aleși uninominal devenind indiscutabil în consecință mult mai puternici la nivel local.⁷

Un mit electoral cu totul special este mitul referendumului. El a fost invocat prima dată de către fostul președinte Traian Băsescu, ca și de susținătorii săi în anul 2007, cu ocazia alegerilor Europarlamentare când s-a organizat și un referendum privitor la sistemul de vot. Valoarea mitică a acestuia a crescut în anul 2009, de data aceasta fiind organizat un nou referendum privitor la organizarea parlamentară. Prin referendum se solicita opinia populației cu privire la numărul de parlamentari și totodată de camere ale Parlamentului. A doua suspendare a președintelui Băsescu, în 2012, a potențat din nou mitul referendumului ca vector al acțiunii politice și guvernamentale care asigură corectitudinea și moralitatea actului politic. De data aceasta însă, adversarii fostului președinte au fost cei care au întărit valoarea mitică a referendumului. Chiar și la aproape trei ani de la momentul suspendării lui Traian Băsescu, numeroși lideri de opinie încă mai invocă valoarea crucială a referendumului din 2012, susținând că populația a dorit în mod clar plecarea lui Traian Băsescu, dar prin fraudă, sau prin aranjamente de culise, el a rămas din cauza invalidării rezultatelor.

Probabil că mulți dintre dumneavoastră ați avut rețineri la citirea rândurilor anterioare. La prima vedere pare că orice mecanism al acțiunii politice ar fi mai degrabă mitic. Pe drept cuvânt, pot fi invocate numeroase critici față de o astfel de abordare. Cel puțin în ultimul exemplu, cineva poate contraargumenta ușor spunând, că referendumul este un instrument legal, că, prin definiție, el este un instrument politic de maximă importanță care, electoral vorbind, nu poate fi egalat de niciun tip de alegeri asigurând maximum democratic posibil al mecanismului politic electiv. Vom arăta însă că și în acest caz, tema referendumului este gândită și invocată într-o dimensiune mitică.

⁷ Alexandru Radu, *Politica între proporționalism și majoritarism: alegeri și sistem electoral în România postcomunistă*, (Iași: Institutul European, 2012)

Se pune mai general întrebarea de ce toate aceste mecanisme sau instrumente politice prezentate sunt totuși mituri? De ce nu ar fi pur și simplu instrumente normale, care ar putea determina rezultatele benefice așteptate prin utilizarea lor. Recunoaștem de la bun început că dimensiunea mică a acestor instrumente nu este ușor de reliefat, mai ales că, în multe cazuri, credințele de acest tip, odată asumate public, produc rezultate care parțial pot fi consonante cu așteptările. Oricine poate găsi ușor argumente, spre exemplu, în favoarea efectului benefic al acțiunilor justiției, al arestărilor la vârful politicii românești și implicit al schimbării figurilor politice din prim planul scenei noastre politice. Este intuitiv chiar să considerăm că seria uluitoare de arestări din anul 2015 pune probleme politicienilor din România și că este legitim cel puțin să considerăm că există măcar o teamă mult mai mare a acestora de a încălca legea. Vom vedea însă că nici măcar un astfel de rezultat nu poate fi garantat de aceste intervenții decât minimal și că, oricum, asigurarea unui mediu politic necorupt nu este realizabilă prin astfel de demersuri.

Vom începe însă cu primul dintre miturile invocate. Mitul sistemului electoral. Potrivit lui un anumit sistem de vot, în cazul nostru disputa a fost între sistemul proporțional de listă și cel uninominal, asigură o eficientizare și o democratizare a scenei politice, mai mult, el poate permite asanarea clasei politice de tarele majore înregistrate la nivel public. Acest mit a apărut în spațiul public după anul 2000, în special spre mijlocul acestei perioade. El a debutat cu o critică severă și constantă a sistemului de listă, care era culpabilizat pentru că aducea, atât în structurile locale, cât, mai ales, în parlament, oameni necunoscuți care nu erau doriți în mod real de cetățeni. Argumentul simplu era că votând o listă erau votate de fapt unul sau două nume din fruntea acesteia, iar în realitate puteau intra în Parlament diverși alți candidați care erau necunoscuți, sau care chiar nu erau doriți. Descrierea publică a acestui mecanism era intuitivă și suficient de simplă pentru a deveni foarte ușor un element al cunoașterii comune. Ea a fost de nenumărate ori prezentată în diverse forme de liderii de opinie, dar și de politicienii de opoziție (indiferent care au fost aceștia în diverse momente) ca principală problemă a sistemului politic parlamentar din România. Sistemul uninominal era în schimb hiperbolizat sugerându-se că este singurul care apropie real pe politician de electorat, că el nu mai permite migrația politică, că el este absolut corect pentru că votezi doar pe cine vrei, că ai cu adevărat doar prin el capacitatea de a alege și așa mai departe. Implicit însă, se formulau în plus teze care sugerau că acest sistem are șansa să schimbe clasa politică, pentru că în baza lui pot intra în parlament doar oamenii doriți de populație, pe baza competenței lor recunoscute. Latent se invoca teza, în special după 2005, că singura modalitate de a schimba clasa politică incompetentă, coruptă și indiferentă la nevoile cetățenilor o reprezintă schimbarea sistemului de vot.

Cu siguranță, diferitele sisteme de vot au fiecare avantaje sau dezavantaje și evident ele favorizează anumite caracteristici ale scenei politice rezultată în urma utilizării unui sistem sau al altuia. Prin urmare nu dorim să sugerăm o absurditate, că tipul de sistem electoral nu ar avea nicio influență asupra scenei politice. Evident că un sistem de vot favorizează anumite caracteristici în fața altora, ca și modul de organizare al partidelor și al relațiilor dintre ele. De ce are atunci o valoare mică teza schimbării sistemului electoral?

Pentru a explica acest mecanism ar trebui să insistăm asupra procesului de schimbare socială. Schimbarea clasei politice, în sensul înnoirii, dar și a asanării ei de anumite tare este desigur posibilă, dar ea nu ține cătuși de puțin de un tip de sistem de alegere, adică de un anumit instrument prin care sunt selectați reprezentanții politici. De fapt, alegerea electorală este un tip particular de alegere socială⁸. Alegerile sociale sunt realizate pe baza unei anumite culturi, politice în cazul nostru, a unor

8 Bulai, *Mecanismele*

modele particulare de acțiune socială și evident pe baza comunicării sociale care ne furnizează informațiile despre subiectele alegerilor noastre. Alegerea este influențată de instrumentul pe care îl utilizăm pentru a face alegerea, dar doar în foarte mică măsură. Orice alegere se bazează în primul rând pe oferta existentă, fie că vorbim de frigidere, telefoane mobile sau politicieni. Prin urmare nu putem alege decât între ofertele cărora le recunoaștem acest statut. Altfel spus, trebuie să avem informații despre aceste oferte pentru ca ele, pentru noi, să ajungă să fie considerate astfel. Electoratul își definește o situație electorală particulară în primul rând prin considerarea și reprezentarea variantelor posibile ale alegerilor. În mod normal ofertele nu sunt schimbate esențial datorită sistemului de alegere. Dacă vrem un exemplu intuitiv, să ne gândim la alegerea unui telefon mobil. Este destul de absurd să spunem că dacă cumpărăm dintr-un magazin sau de pe internet telefonul în cauză vom alege un cu totul alt aparat. În principiu oferta este aceeași, chiar dacă pot exista diferențe de preț să spunem care ne fac mai atractivă sau nu o anume ofertă. Mai mult, este greu de crezut că factorul fundamental al schimbării tehnologiei telefoanelor mobile s-ar datora exclusiv sau majoritar tipului de magazin în care ele sunt vândute, ori că anumite defecte ale unor modele ar putea fi mai ușor sesizate și eliminate dacă, de exemplu, magazinele sunt de profil sau sunt niște hipermarket-uri. Scena politică are un număr redus de politicieni care nu fluctuează în mod semnificativ pe termen scurt. Prin urmare, indiferent de sistemul de alegere nu avem șansa realistă de a schimba oferta și deci șansele de a ajunge la același rezultat sunt foarte mari. Desigur, pe termen lung - și vorbim de cel puțin câteva cicluri electorale - un anumit sistem electoral poate tendențial să favorizeze anumite tipuri de politicieni, dar în nici un caz după unul sau două cicluri electorale.

Alegerea socială este determinată însă vital și de un alt factor. De prezența unui anumit model cultural care presupune anumite valori, principii, modele de acțiune socială, implicit de criterii de alegere ca și de reprezentări ale obiectivelor și mecanismelor sociale. Într-o altă lucrare am definit acest mecanism ca făcând parte din definiția situației electorale⁹. Alegem deci pe baza unui model cultural. Schimbarea sistemului de alegere are însă puține șanse să ne schimbe modelul cultural pe care îl utilizăm. De fapt, un sistem electoral ar trebui gândit și definit potrivit unui anumit model cultural societal modal și nu gândită schimbarea culturii politice prin schimbarea sistemului de vot. Cultura politică nu se schimbă administrativ sau juridic. Cultura politică se schimbă ca parte a sistemului de schimbări sociale în baza interacțiunilor din societate, a proceselor care au loc în instituții și în organizații și nu în ultimul rând prin multiplii factorii endogeni și exogeni ai schimbării.

În fine, trebuie să ne oprim un moment asupra unei teme speciale a mitului legat de sistemul de vot, cea al înnoirii clasei politice. Simplu spus, argumentul prezentat frecvent este acela că schimbarea legii și a sistemului electoral permite apariția altor politicieni. Intuitiv acest gen de afirmație pare evidentă. Un sistem sau altul generează șanse mai mari sau mai mici pentru diverși politicieni. Am arătat însă că numărul potențial al acestora este relativ redus, dar nu este suficient acest argument. Este clar că în timp, măcar pe motivul vârstei, apar noi politicieni pentru că există la fiecare partid o pepinieră, oricât de redusă, ca și o selecție continuă de noi cadre. Marea problemă este că politicienii tineri nu au cum să difere substanțial de cei mai în vârstă, în primul rând pentru că aceștia din urmă sunt cei care i-au selecționat, i-au pregătit și i-au format. La nivelul organizațiilor politice asistăm întotdeauna la o reproducere instituțională¹⁰ pentru că valorile și modelul culturii unei organizații politice sunt transmisibile generațional. Pe de altă par-

9 Bulai, *Mecanismele*

10 Alfred Bulai, „The reconstruction of Romanian Society. But is it possible this?” *European Journal of Science and Theology*, 9 (2) (2013): 1-17.

te, partidele, ca și multe alte organizații în România, sunt înalt personalizate, altfel spus, sunt slab formalizate. Filialele partidelor sunt de regulă imaginea șefului filialei, organizațiile locale sau centrale funcționează la nivelul de competență al liderului sau liderilor importanți de la nivelul lor. Înnoirea are doar valoare mitică. Tinerețea nu aduce nicio schimbare substanțială dincolo de cea „naturală” dată de diferențele minore, prezente între orice generații.

Mai este necesar să facem o precizare. Factorul fundamental care ne permite să alegem ceva, un obiect de consum sau un politician, ori un partid, este notorietatea. Altfel spus, dincolo de aprecieri sau de alte criterii, șansa de a alege un obiect oarecare este legată în primul rând de cât de cunoscut este pentru noi acel obiect. De aici o altă problemă față de mitul schimbării prezentat anterior. Notorietatea contează în mecanismul alegerii la fel de mult indiferent dacă alegem pe listă sau uninominal. Șansa ca aceiași liderii de mare notorietate să fie aleși în oricare din sisteme este foarte mare. Desigur, cineva poate contraargumenta că pe o listă existentă, de regulă, multe persoane cu o mică notorietate, care pot fi totuși alese, în timp ce în alegerea uninominală absența notorietății este un factor de excludere. În realitate lucrurile nu stau chiar așa. În situația în care politicienii de pe listă sau din colegiile uninominale nu sunt cunoscuți, acționează notorietatea și interesul față de partidul politic care stă în spatele candidatului sau a listei. Cercetările sociologice arată că, în general, notorietatea politicienilor este mică dacă aceștia nu ocupă roluri centrale executive la nivel public. De regulă, notorietatea parlamentarilor, cu excepția câtorva lideri mediatizați este foarte mică, sub 10% la nivel național și între 40-60 % la nivel local (județean)¹¹. Altfel spus, indiferent de sistemul de vot pentru mai mult din jumătate dintre votanți contează partidul politic și nu candidatul. Situația este radical diferită în cazul alegerilor locale, mai ales în localitățile mici, dar în acest caz nu a existat nicio dispută publică, deși poate exact aici ar merita să avem dezbateri privitoare la sistemul de vot.

Un mit cu totul special este mitul referendumului. Este evident că instituția referendumului este esențială democrației. Nu există nici un fel de consultare mai largă a populației și aparent deciziile luate în baza unui referendum ar reprezenta voința maximală a populației, iar justificarea acțiunilor politice bazate pe referendum ar putea fi gândită ca axiomatică. Mulți teoreticieni, dar și analiști politici și desigur majoritatea politicienilor susțin fără rezerve principiul referendumului. De ce acesta, cel mai adesea, are o valoare mitică? Vom pleca de la un exemplu concret. Referendumul din anul 2009 inițiat la propunerea lui Traian Băsescu privitor la organizarea Parlamentului României. Au fost propuse populației două întrebări: *Sunteți de acord cu trecerea la un Parlament unicameral în România?* și *Sunteți de acord cu reducerea numărului de parlamentari la maximum 300 de persoane?*

Peste trei sferturi din votanți și-au exprimat susținerea față de aceste inițiative, și mai mult, referendumul a fost validat prin faptul că s-au prezentat la vot puțin peste 50% din cetățeni, deși trebuie să amintim faptul că el nu a fost pus în practică niciodată. Aparent avem de-a face, în acest exemplu, cu un demers absolut corect și democratic. Cu toate acestea, asistăm în acest caz mai degrabă la un exercițiu de manipulare (de fapt era vorba atât în 2007, cât și în 2009 de utilizarea strict electorală a referendumurilor respective)¹². Nu din acest motiv însă vorbim de o dimensiune mitică. Referendumul este un instrument democratic care poate fi utilizat doar pentru un anumit nivel minim acceptabil al competenței de alegere și evident doar pentru anumite subiecte definite în termeni polari de alegere, dar

11 Vladimir Pasti, *Noul capitalism românesc*, (Iași: Polirom, 2006) și Petre Datculescu, „Cum a votat Romania. O analiză a alegerilor generale și prezidențiale de la 27 septembrie 1992”, *Revista de Cercetări Sociale* 1 (1994): 43-61

12 Alexandru Radu, *Un experiment politic românesc: Alianța „Dreptate și Adevăr PNL-PD”*, (Iași: Institutul European, 2009)

întotdeauna echivalenți. Ce vrem să spunem? În primul rând că este nevoie nu un anumit nivel minim acceptabil al cunoașterii temei și implicit a soluțiilor propuse prin referendum. Mai general, orice alegere fără cunoaștere nu reprezintă decât un instrument de manipulare¹³. Soluțiile, prin urmare, trebuie să fie doar două, prezentate definite și înțelese ca polare, dar echivalente. Echivalența se referă la faptul că trebuie propuse variante care să fie percepute ca variante echivalente, adică poziționate polar pe aceeași axă mentală de raportare. De exemplu putem întreba: Sunteți în favoarea (a) sau în defavoarea (b) predării disciplinei religie în școală? Sunteți pentru intrarea României în război sau pentru menținerea neutralității? Nu putem întreba însă ceva de genul sunteți pentru intrarea României în Război sau pentru găsirea unei metode mai bune de reacție în acest moment? Intrarea în război este ceva concret. Poate fi sau nu acceptată ca opțiune. Ideea de a se găsi o soluție mai bună este dezirabilă atât timp cât războiul este majoritar acceptat ca puțin dezirabil. În acest ultim caz nu putem ajunge la o opțiune care să fie real măsurată. Întrebările la referendum nu pot să fie simple afirmații dezirabile social, de fapt, ca la orice investigație sociologică bazată pe chestionar! Este absurd să punem la un referendum o întrebare de genul: credeți că în România ar trebui să existe un nivel mai înalt al calității vieții? sau credeți că ar trebui ca transportul local (sau orice altceva) să fie gratuit?

În cazul referendumului din 2009 nu am avut decât un simplu exercițiu de manipulare. Încrederea în Parlament era și atunci ca și acum foarte mică. Forul legislativ era și este văzut mai negativ, mai mult ca o problemă a societății românești, decât ca un instrument democratic. În acest fel, ambele întrebări erau de fapt reduse la una. Vreți ca acest lucru rău (Parlamentul) să fie mai mic? Altfel spus situația era ca aceea în care am întreba un pacient dacă ar dori ca tumoarea sa să fie mai mică sau la fel de mare ca acum? Ce credeți că s-ar răspunde în majoritatea cazurilor?

Mai general însă, referendumul nu este un instrument menit a fi utilizat în administrarea unei societăți. El trebuie folosit cu parcimonie, în situații de interes național, pe subiecte care anterior au fost amplu dezbătute public și în care s-au format deja **curentele de gândire**¹⁴ care sunt exprimate ca alegeri în cadrul referendumului. În orice alte condiții el nu are decât valoare propagandistică. În fine, nu doar că nu are valoare decât în circumstanțe speciale, dar soluțiile validate de populație prin referendum nu pot fi considerate în mod automat benefice. Exact aici apare, din nou, mitul. Referendumul nu propune în mod automat soluția cea mai bună la o problemă. El este un simplu instrument de consultare și ar trebui să rămână exclusiv la acest rol. Cea mai bună soluție o au specialiștii, o pot avea experții, o pot avea doar cei care au competența de a face analize obiective.¹⁵ Consultarea este necesară, dar ea nu ține loc de expertiză. Ce sens ar avea de exemplu un referendum despre interzicerea utilizării eritrozinei în alimente, când quasi-totalitatea populație nu știe ce este aceasta? Un referendum ar putea aduce rezultate „interesante” și dacă ar fi vorba de alte teme precum eutanasia, asomarea, sau chiar nevoia de a elimina sau nu hidrogenul din apă. În cazul referendumului avem o situație similară cu cea a oricărui sondaj de opinie. Acesta nu fundamentează, sau nu ar trebui să fundamenteze acțiunea politică. Datele oferite de anchete pot doar să ofere informații care sunt procesate de către guvernanți în vederea definirii politicilor.

13 Helena Catt, *Voting Behaviour. A radical critique*, (Leicester University Press, 1996) și Alfred Bulai, „Schimbarea ca eșec asumat. Rețelele sociale de încredere și construcția instituțională”, în Boari Vasile, Vlas Natalia, Murea Radu, *România după 20 de ani*, vol.1, (Iași: Editura Institutului European, 2010)

14 Alexandru Radu, Daniel Buti, *Statul sunt eu. O istorie analitică a crizei politice din iulie-august 2012*, (București: Monitorul Oficial, 2013)

15 Merilee Grindle, *Good Governance: The Inflation of an Idea*, (HKS Faculty Research Working Paper Series, RWP10-023, John F. Kennedy School of Government, Harvard University).

Atât o anchetă sociologică, cât și un referendum nu sunt decât instrumente de a obține date sociale sau, uneori, de a justifica anumite acțiuni politice, dar nu pot fi singurele argumente raționale ale acestora.

Vom insista în continuare asupra altor două grupe mari de mituri, amintite mai devreme, care au și ele resorturi electorale. Este vorba în primul rând de viziunea mesianică asupra instituțiilor de control social (parchete, DNA, instanțe, servicii secrete) care pot asana scena politică și elimina corupția în general și în particular fraudă electorală dată pe de o parte de fraudă propriu-zisă la vot, iar pe de altă parte de problema finanțării ilegale a campaniilor. Aceasta din urmă fiind considerată ca având un rol esențial în generarea corupției politice. În al doilea rând, este vorba de mai multe mituri care au o bază comună legată de modul în care funcționează statul, și anume: descentralizare, regionalizare, reforma statului și schimbarea Constituției. Le vom analiza pe rând.

În special după 2012 a devenit extrem de prezentă în spațiul public tema asanării scenei politice prin acțiunile parchetelor și instanțelor. Acțiunile justiției au făcut ca o serie de politicieni, unii cu notorietate înaltă, să iasă temporar sau definitiv de pe scena politică și aceasta este o evidență. Unii au fost deja condamnați definitiv la pedepse cu închisoarea pe perioade mai lungi sau mai scurte. Multe din faptele de care aceștia au fost acuzați erau cunoscute de mulți ani de către populație prin intermediul presei sau al experiențelor directe de la nivel local, motiv pentru care lumea nu s-a îndoit de veridicitatea lor, iar ca urmare încrederea în instituțiile justiției și exponenții ei a crescut semnificativ. Este vorba în primul rând de DNA, actorul principal. Există, cu alte cuvinte, rezultate palpabile ale intervențiilor justiției în sistemul politic, rezultate de care publicul se îndoia în urmă cu 10-15 ani, atunci când majoritatea populației nu credea că se ajunge vreodată până la „capii” sistemului politic.

De ce vorbim însă și în acest caz despre un mit când putem evidenția ușor rezultate reale ale intervențiilor justiției? Răspunsul este un pic mai complicat. Nu negăm rolul pozitiv al acestor intervenții care țin chiar de funcțiile acestor instituții care veghează la menținerea ordinii sociale. Este evident că instituțiile de control social au un rol bine definit în orice societate, gestionând și menținând un nivel redus al devianței. Valoarea mitică este dată nu de negarea unui astfel de rol, ci de hiperbolizarea și generalizarea lui. Acțiunile justiției sunt văzute și legitimate public ca unica soluție pentru rezolvarea problemelor sistemului politic românesc, mai mult, sugerându-se că prin aceste acțiuni este schimbată clasa politică și sunt eliminate toate tarele din sistem.

Controlul social are prin definiție două componente. Una punitivă, care intervine în gestiunea actelor deviante prin administrarea de sancțiuni, izolarea sau eliminarea comportamentelor deviante, inclusiv a persoanelor deviante. În aceste cazuri actele și persoanele deviante sunt izolate social, sunt reafirmate, prin sancțiuni, valorile sociale non-deviante și, după caz, este satisfăcută nevoia de dreptate a celor care se consideră victime reale sau doar simbolice ale actelor deviante. În acest caz controlul social se exercită post-factum, deci după săvârșirea infracțiunilor. A doua componentă este cea preventivă. Ea are menirea să mențină ordinea socială și să prevină orice tip de încălcare a ei. Această componentă este dată secundar de instituțiile propriu-zise de control social. Menținerea ordinii sociale ține de modul în care funcționează instituțiile din societate, care toate au și funcții de control social, de modul în care funcționează organizațiile, indiferent de tipul lor, de caracteristicile culturii existente într-o societate particulară. Asanarea scenei politice nu se poate face decât pornind de la această componentă, preventivă. Sancțiunea este doar pentru cazurile excepționale, pentru cazurile în care ordinea socială a fost tulburată în mod particular și punctual. Să ne gândim la un exemplu recent. Cu câțiva ani în urmă, un ministru al învățământului a hotărât introducerea camerelor video la examenul de bacalaureat. Rezultatul a fost o scădere dramatică (practic la

jumătate) a promovabilității. Acesta este un exemplu sugestiv pentru că el se bazează pe aceeași logică inversă pe care o propune mitul despre care vorbeam. De ce este o logică inversă? Pentru că intervenția în sistem nu se face în timpul apariției devianței (copiatului), ci post factum, la ieșirea din sistem, deci el este practic inutil. Se acționează ca și cum elevii timp de doisprezece ani nu au copiat niciodată și dintr-o dată, nu se știe de ce, ei se apucă să copieze la ultimul lor examen din liceu. Majoritatea elevilor copiază din primii ani de școală, de multe ori cu real succes, iar o parte dintre ei și-au valorizat acest stil de lucru, el fiind validat în nenumărate cazuri, motiv pentru care exigența crescută la examenul final este luată mai mult ca o provocare (în baza propriului model cultural), iar eventualul eșec ca un simplu accident. Tendința de a fura (intelectual sau nu) nu dispăre astfel după terminarea liceului pentru că au existat camere de luat vederi la bacalaureat. Singurele intervenții care ar fi putut elimina un astfel de flagel, care ar fi schimbat modelul cultural al fraudei pentru obținerea unui atestat sau a unui beneficiu (de orice tip) aveau sens doar dacă erau prezente constant în cei doisprezece ani de școală, nu punctual în cele câteva ore ale examenului de bacalaureat.

Cultura politică și sistemul instituțional pe care se bazează activitățile partidelor politice, inclusiv mecanismul campaniilor electorale nu se optimizează pe baza intervențiilor punitive în sistem. Acestea au rol pe termen scurt fiind utile în situațiile punctuale în care sunt deja produse infracțiuni. Mai mult, nu trebuie să confundăm fenomenul real cu imaginea sa propusă de media. Toate aceste aspecte deviante sunt în egală măsură întâlnite în sistemul birocratic, nu doar la decidenții politici, el fiind astfel cu mult mai grav¹⁶. Când se fac însă arestări în masă este foarte posibil să avem o situație mult mai gravă, care nu poate fi „tratată” doar în acest fel. Este ca și cum unui bolnav care are o afecțiune extrem de gravă i-am da aspirină. Ea poate fi utilă să spunem pe moment pentru că ar reduce o posibilă febră, dar nu are rol terapeutic. „Tratamentul” trebuie să fie altul, bazat nu pe evidențe ale cunoașterii comune, ci pe analize făcute de specialiști, pe date obiective, luând în calcul cauzele, nu simptomele.

Temele legate de descentralizare, regionalizare sau mai general de reforma statului, ca și de problema modificării Constituției sunt la rândul lor de aproape zece ani mituri prezente pe scena politică. Desigur, ele sunt mituri electorale doar într-o manieră indirectă, în sensul că ele au devenit teme electorale ale discursurilor politice din campaniile electorale sugerându-se că ele ar trebui să constituie temele esențiale ale alegerilor electorale. Mai mult, aceste teme au fost utilizate adesea pentru a scoate de pe agenda comunicării politice înaintea sau în timpul campaniilor electorale alte teme care ar fi putut fi mai importante pentru alegerea actorilor politici. De fapt, se sugerează prin aceste teme, că problemele societății românești pot fi rezolvate doar dacă admitem să organizăm altfel statul, în sensul descentralizării și a regionalizării (pentru o anumită perioadă de timp această ultimă temă fiind prezentă paroxistic în agenda publică), sau dacă vom modifica Constituția.

În acest ultim caz, modificarea legii fundamentale este prezentată ca și soluția panaceu la problemele majore pe care societatea românească le resimte de foarte mulți ani. De altfel, o mare parte din tarele societății românești, ale rezultatelor deficitare ale acțiunilor politice, ale nemulțumirilor populației au fost prezentate și comentate de multe ori în spațiul public în ultimii ani ca fiind în legătură directă cu „problemele” pe care le are propria noastră Constituție. Sursa „răului” și-ar avea originea în Constituție și din acest motiv acțiunile politice nu pot avea succes pentru că ele nu pot fi luate fără a modifica mai întâi Constituția.

16 Alfred Bulai, „Politizare versus birocratizare în Reconstrucție instituțională și birocratie publică în România”, (Fundatia Societatea Reală, 2009)

Este evident că putem ușor identifica articole sau prevederi ale Constituției care nu sunt cele mai fericit alese, sau lacune, ori prevederi insuficient de clar precizate. Problemele sociale însă, ineficiența unor politici publice sau slabul randament al modului în care funcționează guvernarea, instituțiile sau partidele nu țin de articolele Constituției. Este absurd să credem că schimbarea Constituției ar reprezenta o rezolvare eficientă a unor probleme sociale, ori o optimizare a actului guvernării. Să ne închipuim, spre exemplu, că o țară ca Franța sau Germania ar avea, printr-un joc al imaginației, Constituția noastră. Ar avea acele țări în mod automat problemele noastre? Ar exista probleme între guvern și președinte în cazul statului Francez care s-ar baza pe Constituția României? Dacă noi am avea o altă Constituție, a unui stat care funcționează mult mai bine ca România, ne-am rezolva miraculos problemele?

Desigur, un stat se bazează pe un sistem legislativ care depinde de modul în care este redactată Constituția. Dar guvernarea, funcționarea instituțiilor, nivelul competenței politice sau al moralității acesteia nu țin de articolele Constituției. La modul general, justiția este expresia unui anume model cultural, a unor tradiții, a modului în care funcționează instituțiile. Politicienii propun modificări legislative, iar acestea pot avea efecte benefice sau nu. Politicile publice au o componentă esențială normativă și este firesc acest lucru. Dar Constituția nu privește direct guvernarea. Ea este doar un cadru care asigură menținerea unor repere valorice fundamentale ale unui stat, a unor principii care ar trebui să fundamenteze funcționarea unei societăți. Ea este definită la nivelul practicii guvernamentale indirect, în primul rând negativ, ca ceva ce nu poate fi făcut pentru că s-ar încălca acele principii despre care vorbeam. Ideea de bază este ca orice guvernare poate să ia oricâte și orice fel de măsuri care nu încalcă prevederile legii fundamentale. Dar orice fel de măsuri înseamnă un avantaj uriaș de posibilități. Accentul trebuie pus pe acest termen: Orice! În politica românească, adesea, guvernării se concentrează doar pe o anumită soluție care este în contradicție cu legea fundamentală sugerând astfel că nu este posibilă rezolvarea unei anumite probleme pentru că singura soluție este interzisă de Constituție. Nu negăm că ar putea exista și astfel de cazuri, doar că, de cele mai multe ori, este vorba doar de o abordare mică a problemelor sociale în care se gândesc soluțiile dincolo de analize și expertize, dincolo de evaluarea opțiunilor posibile și în afara ideii că sunt de fapt posibile oricâte abordări ale problemelor în cauză. În spatele argumentelor legate de modificarea Constituției stă, de cele mai multe ori, doar simpla incapacitate de a governa, sau lipsa de voință politică de a rezolva anumite probleme.

Reforma statului reprezintă forma maximală în care se prezintă mitul reformelor. Întrucâtva acest mit îi aparține lui Traian Băsescu și originar a pornit de la o temă politică absolut corectă lansată de acesta încă de la începutul mandatului său, aceea a funcționării normale a instituțiilor. Treptat însă s-a trecut la funcționarea normală a statului, iar mai apoi la nevoia de a reforma statul, înaintea altor oricăror alte reforme. De altfel, forma în care a fost susținută la nivel public această temă este simplă și ușor accesibilă populației. Înainte de a rezolva diverse probleme particulare ale societății românești este normal să rezolvăm sursa lor esențială, modul defectuos în care funcționează statul. Până la un punct, o astfel de teză este sustenabilă prin faptul că, într-adevăr, multe din problemele noastre sunt profunde și nu țin doar de aspecte particulare prezente într-un anumit context. Din aceste motive teza reformei statului a fost acceptată ușor și a ajuns să funcționeze mic în baza faptului că ea a devenit soluția esențială pentru oricare din problemele funcționării deficitare a instituțiilor statului. Marea problemă este că nu este deloc clar ce înseamnă concret reforma statului. Statul nu există ca atare, dincolo de definiția sa. El este un ansamblu al instituțiilor și organizațiilor dintr-un anumit spațiu social, el cuprinde o anumită populație care are un anumit model cultural și o anumită reprezentare a vieții sociale și politice, inclusiv asupra statului ca atare. Reforma statului nu

poate însemna altceva decât reforma diverselor sale componente. Acestea se schimbă însă neîntrerupt de 25 de ani. Desigur, în mod particular sunt invocate adesea tipuri de reforme legate de o astfel de temă, așa cum sunt modificarea Constituției, despre care am vorbit deja, dar și reorganizarea teritorială și administrativă sau schimbarea legilor electorale și ale partidelor politice. Reorganizarea teritorială a fost de regulă subsumată celor două mituri intercorelate: acela al descentralizării și al regionalizării. Descentralizarea are puternice valențe ideologice fiind legată de modelul comunist care a fost definit ca reper al nivelului maxim al centralizării guvernării. Din acest motiv, descentralizarea a fost valorizată axiomatic pozitiv încă din primii ani de după Revoluție și a continuat să fie văzută ca o soluție la multe probleme economice, sociale sau politice. Valoarea mitică este prezentă tocmai pentru că ea este văzută nu ca instrument posibil a fi utilizat (la fel ca și centralizarea în fond), ci ca obiectiv în sine care odată îndeplinit ar rezolva în mod automat problemele din orice sector de activitate¹⁷. În același mod, regionalizarea a fost definită ca o cerință europeană (deși nimeni nu a cerut-o) care ar putea asigura o absorbție mult mai bună a fondurilor europene și o dezvoltare mai puternică a diverselor zone ale țării. Absorbția fondurilor europene nu ține de forma de organizare teritorială, ci de capacitatea reală de a gestiona acest sistem, inclusiv la nivel central, de nivelul competenței actorilor implicați, de factori de natură economică, administrativă, fiscală, juridică etc. Pe de altă parte, factorii dezvoltării sociale sunt extrem de mulți, iar forma de organizare administrativ teritorială reprezintă doar unul dintre factori, care este, de altfel, extrem de puțin important.

Nu mai dorim să insistăm asupra altor teme, argumentele noastre fiind în principiu de același tip. Miturile politice și electorale sunt de fapt simple structuri narative cu funcții explicative și justificative față de ordinea socială și față de problemele cu care se confruntă societatea. Ele sunt asumate întotdeauna axiomatic și sunt utilizate atât de actorii politici, cât și de majoritatea liderilor de opinie, fiind de regulă însușite și de populație. La nivelul comunicării politice, mai ales a celei din campaniile electorale, utilizarea unor teme legate de astfel de mituri este în mare măsură normală. Este absolut firesc ca în comunicarea cu electoratul formulele mitice să aibă o mult mai mare capacitate de penetrare și o înaltă inteligibilitate, fiind capabile să dea forță persuasivă maximală mesajelor politice. Nu acesta este însă rolul negativ al miturilor politice.

Problema politicii românești este că are tendința să guverneze în baza miturilor, să definească schimbările, să le programeze și să le implementeze nu pe baza analizelor obiective și a asumării transparente a unor principii ideologice, ci pe baza unor repere axiomatice de tip mitic, care stau în locul analizelor și expertizelor.

Omul este mic în fața miturilor. Ele sunt dincolo de adevăr, de verificare, de analiză, ele au o dimensiune aproape sacră și din acest motiv nu îți propui să le schimbi chiar pe ele, să verifici dacă realitatea este așa cum ele o descriu. Din păcate, miturile nu pot sta la baza guvernării. Nu poți instrumenta schimbarea socială pe baza lor, nu poți prevedea evoluții, nu poți cunoaște obiectiv realitatea cu ajutorul lor.

Dacă România vrea să se dezvolte va trebui să renunțe la mituri. Primul pas este unul consacrat de mult timp în istoria cunoașterii. Este îndoiala. Ar trebui să ne întrebăm, spre exemplu, dacă avem cu adevărat nevoie de schimbarea legii electorale, de modificarea sistemului parlamentar, dacă este neapărat necesar un anume referendum, dacă chiar ne dorim înnoirea clasei politice, dacă vrem să facem parte din Uniunea Europeană și așa mai departe. După ce ne punem astfel de întrebări căutăm răspunsuri în baza unor analize, a unor expertize și nu în ultimul rând în baza unor studii științifice. Apelul la mit ne simplifică viața în spațiul public și, indiscutabil, un politician care știe să utilizeze miturile este un bun comunicator de

17 Dumitru Sandu, *Sociologia tranziției: valori și tipuri sociale în România*, (București: Staff, 1996)

televiziune. Guvernarea însă are nevoie de viziune, nu de televiziune. Ea se bazează în lumea modernă pe expertiză nu pe axiome sacrosancte. Guvernarea privește lumea reală și nu lumea dezirabilă și ideală descrisă de mituri. Puțini politicieni în România vor să fie buni guvernanți, majoritatea vor să fie buni comunicatori de televiziune, iar unii chiar reușesc. Atunci când ajung însă la putere au de multe ori tendința să se creadă în fața audienței largi a televiziunilor. Nu întâmplător suntem campioni europeni la numărul de televiziuni de știri.

BIBLIOGRAFIE

- Abraham Dorel, „O perspectivă sociologică asupra fenomenului Piața Universității și evenimentelor din 13-15 iunie 1990”, *Sociologie românească*, 5-6 (1990): 483-493.
- Bulai Alfred, *Mecanismele electorale ale societății românești*, (București: Paideia 1999).
- Bulai Alfred, „Politizare versus birocratizare în Reconstrucție instituțională și birocratie publică în România”, (Fundatia Societatea Reală, 2009).
- Bulai Alfred, „Power, Knowledge and Interest. The Three-dimensional Model of Good Governance”, în *European Journal of Science and Theology* /vol 8 suppl 1/2012A ISSN 1841-0464.
- Bulai Alfred, „The reconstruction of Romanian Society. But is it possible this?”, în *European Journal of Science and Theology*, 9 (2) (2013) 1-17. ISSN 1841- 0464
- Bulai Alfred, „Schimbarea ca eșec asumat. Rețelele sociale de încredere și construcția instituțională”, în Boari Vasile, Vlas Natalia, Murea Radu, *România după 20 de ani*, vol.1, (Iași: Editura Institutului European, 2010) Catt, Helena Voting Behaviour. A radical critique, Leicester University Press, 1996.
- Gheorghe Gabriela, Adelina Huminic, „Istoria mineriadelor din anii 1990-1991”, în *Sfera Politicii* 67 (1999): 25-35.
- Grindle Merilee S, *Good Governance: The Inflation of an Idea*, (HKS Faculty Research Working Paper Series, RWP10-023, John F. Kennedy School of Government, Harvard University).
- Kolakowski Leszek, *Prezența mitului*, traducere de Constantin Geambașu, (București: Curtea Veche, 2014)
- Nicolau Irina (coord.), *Piața Universității*, (București: Nemira, 1997)
- Nimmo Dan, *Subliminal politics: myths and mythmakers in America*, (Prentice-Hall, 1980)
- Pasti Vladimir, *Noul capitalism românesc*, (Iași: Polirom, 2006)
- Petre Dăculescu, „Cum a votat România. O analiză a alegerilor generale și prezidențiale de la 27 septembrie 1992”, *Revista de Cercetări Sociale* 1 (1994): 43-61
- Alexandru Radu, *Un experiment politic românesc: Alianța „Dreptate și Adevăr PNL-PD”*, (Iași: Institutul European, 2009)
- Alexandru Radu, *Politica între proporționalism și majoritarism: alegeri și sistem electoral în România postcomunistă*, (Iași: Institutul European, 2012)
- Alexandru Radu, Daniel Buti, *Statul sunt eu. O istorie analitică a crizei politice din iulie-august 2012*, (București: Monitorul Oficial, 2013)
- Cristea, Romulus. 2007. *Piața Universității 1990*. București: Foc Filocalia & Karta Graphic.
- Dumitru Sandu, *Sociologia tranziției: valori și tipuri sociale în România*, (București: Staff, 1996)